

İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE BİR MİZAH GAZETESİ: GEVEZE

A HUMOR NEWSPAPER IN THE SECOND CONSTITUTIONAL ERA: GEVEZE

ЮМОРИСТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА “ГЕВЕЗЕ” ПЕРИОДА ВТОРОЙ КОНСТИТУЦИИ

Berna CIVALIOĞLU* – Yakup ÇELİK**

ÖZ

İkinci meşrutiyetin 1908’de ilan edilmesiyle birlikte Osmanlı matbuat hayatında büyük bir canlılık meydana gelmiştir. Pek çok konu ve alanda gazete ve dergilerin yayımlanmaya başlandığı bu dönemde, özellikle mizah alanında pek çok süreli yayın çıkarılmıştır. 115 sayılı yaygın hayatıyla hakkında rahatlıkla uzun ömürlü olarak bahsedilebilecek olan bu dönemin mizah gazetelerinden biri de Geveze Gazetesi’dir. İlki 63 ve ikincisi 52 sayıdan oluşan gazetenin ilk cildi, her gün neşredilen bir gazete olması hasebiyle mizahî bir gazetede olmaktan ziyade günlük haber gazetesi olarak değerlendirilir. İkinci cilt ise haftada iki gün yayımlanır ve mizah unsuru ilk cilde göre büyük ölçüde artmıştır. Her iki ciltte de karikatürler oldukça önemli bir yer kaplamakla beraber neredeyse tüm sayıların ilk sayfası ve çoğunlukla son sayfaların da bir kısmı karikatüre ayrılmıştır.

Bu çalışma, literatürde hakkında herhangi bir çalışma yapılmamış olan Geveze Gazetesi’ni konu edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazete, Dergi, Geveze Gazetesi, Mizah, İkinci Meşrutiyet

ABSTRACT

With the declaration of the Second Constitution in 1908, a great deal of vitality came to life in the Ottoman period. The publication activities showed a wide diversity ranging from sports to humor. Many periodicals were published especially in the field of humor during this date. One of the humorous newspapers of this period, which can be mentioned as a long-lived life with its 115-issue publication life, is Geveze. The newspaper, which consists of 63 newspapers in the province and 52 newspapers in the second, dominates the direction of being a daily news newsletter because it is the first newspaper published daily. The second volume was published two days a week and the humor element greatly increased compared to the first one. In both volumes, caricatures occupied a very important place, and the first page of almost all the numbers, and a part of the last pages were mostly spared for cartoons. This study deals with Geveze, which has not been studied in the literature.

Key Words: Newspaper, Journal, Geveze, Humor, Second Constitutional Era

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı, iletişim: bernacivalioglu@gmail.com

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, iletişim: yacelik@yildiz.edu.tr

АННОТАЦИЯ

С оглашением второй конституции в жизни Османской печати появилось сильное оживление. В этот период начали издаваться многочисленные периодические газеты и журналы, особенно юмористического характера. Одним из них стала газета “Гевезе”. Были выпущены 115 номеров этой газеты. Первый том газеты состоит из 63-х, а второй из 52-х номеров. Газета была ежедневной и кроме юмористических статей, печатались ежедневные новости. Вторым том выходил в два раза неделю и по сравнению с первым томом были увеличены элементы юмора. Во всех двух томах, в основном на первой последней страницах, были расположены многочисленные карикатуры.

В статье, впервые делается анализ газеты “Гевезе”.

Ключевые слова: газета, журнал, газета Гевезе, юмор, вторая конституция.

GİRİŞ

Osmanlı Devrinde Basının Gelişimi ile Mizah ve Mizah Gazeteleri

Basın kavramı; gazete, dergi ve bunun gibi halkın istifadesine açık, süreli yayınları ifade eder. Bir toplumdaki dünya görüşü, sosyal yapı, ekonomi ve kültürle ilgili olan değişimler ve yenilikler çoğu kez basın yoluyla halka bildirilir. Basının bu bakımdan bir ülkenin kültürel ve sosyal durumuyla ilgili üstlendiği görev göz ardı edilemez.

İspanya’dan uzaklaştırılan Yahudilerden bazıları Osmanlı’ya sığınırken ilk basımevini yanlarında getirmişlerdi. Osmanlı Devleti’nde ilk basımevi, Avrupa’da 1455’te ilk kitap olarak İncil’in basılmasından kırk yıl sonra 1494’te, basımcı David ve Samuel Mahmes kardeşlerin, Hazreti Musa’nın *Beş Kitap* adlı kutsal kitabını İstanbul’da basmalarıyla kurulmuştur. Bundan sonra da 1494-1729 yılları arasında azınlıklar ve yabancılar tarafından açılan basımevi sayısının otuz yediye bulmuştur. 18. yüzyıl gibi Osmanlı’nın zor yıllar geçirdiği bir dönemde bir basımevi kurmak büyük bir sorun olsa da İbrahim Müteferrika ve Yirmisekiz Mehmet Çelebi’nin oğlu Sait Efendi, ilk Türk basımevinin kurulması için gerekli izni 1726’da alabilmişlerdir. Bu olay yazarların büyük eylemlerine yol açsa da dönemin padişahı III. Ahmed ile veziri Damat İbrahim Paşa’nın destekleriyle ilk Türk basımevi 14-16 Aralık 1727’de kurulmuş ve iki ay sonra ilk kitapları olan *Vankulu Lügati* basılmıştır (Gevgilili 1983: 203).

Osmanlı Devleti’nde ilk kez 1795 yılında bir gazete yayımlanmıştır. Fransızca olarak çıkan ve kısa ömürlü olan bu gazete *Bulletin des Nouvelles* (Haberler Belleteni) isimindedir (Gevgilili 1983: 203). Osmanlı’da Türkçe olarak yayımlanan ilk gazete ise 1831’de İstanbul’da II. Mahmud’un öncülüğünde yayımlanan *Takvim-i Vekayi*’dir. Bu resmî gazete ile devlet halka bilgi aktarımı görevini üstlenmiştir. Türkçe ilk özel gazete ise William Churchill adlı İngiliz bir tüccar tarafından 1840’ta yayımlanan *Ceride-i Havadis* gazetesidir. Türkler tarafından ilk Türkçe özel gazete ise Ağâh Efendi ile Ziya Paşa tarafından 1860’ta çıkarılan *Tercüman-ı Ahval* gazetesidir (Gevgilili 1983: 204).

Tanzimat Fermanı’nın ilanından sonra Türk basınında hareketli bir dönem yaşanmış ve özellikle 1860’lı yıllarda birçok yeni gazete çıkarılmıştır. Bunun sonucunda bazı gazete muharrirleri öne çıkmış, bazıları yabancı ülkelere gönderilmiştir. 1864’te çıkarılan *Matbuat Nizamnamesi*’nde gazete çıkarabilmek için hükümet izni almanın şart olduğu, gazete ve benzeri yayınların ruhsat alınmaksızın basılıp yayımlanamayacağı, cevap hakkının ücretsiz olarak verilmesi, aslı astarı olmayan yazılara yer veren gazetelerin bir aydan üç aya kadar

kapatılabilmesi gibi hükümler vardır (Ceylan 2006: 152). Nizamnâmenin madde on ile otuz altıyı kapsayan ikinci bölümünde ise suç ve cezalar yer alır. Ruhsatsız gazete çıkarmak, gazetenin imzalı bir sayısını ilgili devlet dairesine göndermemek, hükümetten gelen resmi yazıları yayımlamamak, genel adaba ve millî ahlaka aykırı yazılar, saltanata ve padişaha taarruz sayılabilecek yazılar, bakanlara dokunacak söz yazılması, dost hükümdarlara dokunacak deyimler kullanılması, devlet memurları aleyhine yazmak, halkı kötülemek, yabancı büyükelçileri ve maslahatgüzârları kötülemek gibi suçlar ve cezaları yer alır (Topuz 1973: 45-46).

Dönemin gazetelerinde özellikle de Muhibir’de hükümeti eleştirilen siyasî nitelikli yazılar Ali Paşa tarafından bir kararnâme yayımlanmasına sebep olmuştur. Geçici olduğu belirtilmesine rağmen 1867’de yayımlanan Kararnâme-i Âli’de, gazetelerin görevinin yararlı şeylere hizmet etmek olduğu halde birçok uydurma ve yalanla zihinleri bulandırmakta olduğu ve bu durumun yüce padişahlık tarafından düzeltilmesine ve hükümetçe cezalandırma işlemleri ile koruyucu önlemler alınmasına karar verilmiştir.

Matbuat Nizamnâmesi’nin getirdiği yasaklarla yetinmeyen hükümet; 1867’de geçici olmak üzere çıkmasına rağmen 1909’a kadar yürürlükte kalan Âli Kararnâme ile hem basın için uyulması gereken geniş bir yasaklar dizisi düzenlemiş hem de hükümete, bu yasaklara uymadıkları gerekçesiyle gazeteleri kapatma yetkisi tanımıştır.

Tüm bu nizamnâmeler, kısıtlamalar ve sansür II. Abdülhamid ile artarak devam etse de Padişah Abdülaziz’in tahttan indirilmesi ile 1878’de Meclis-i Mebusan’ın kapatılmasına kadar geçen sürede Osmanlı basınının en hür dönemini yaşadığı söylenebilir. Padişah Abdülhamid her ne kadar sözünde durup Kanun-ı Esasî’yi onaylayıp meclisi açsa da 1876’da savaş bahanesiyle meclisi kapattıktan sonra bir daha otuz üç yıl boyunca açmamıştır. Kanun-ı Esasî’yi her ne kadar kaldırmamış olsa da hükümsüz bırakan Abdülhamid devrinde, meşrutiyetçi aydınlar türlü bahanelerle İstanbul’dan uzaklaştırılmışlardır. Bu dönemde Maarif, Malûmat gibi meşrutiyetçi ve hürriyetçi fikirlerle alakası bulunmayan yalnızca haber vermeye dayalı dergiler çıkmıştır (Ülken: 2010: 97-98). Hafiyelerin bu dönemki etkisi ve yarattığı korku da yadsınamaz bir gerçekliktir. 1878 ile 1908 arasında geçen otuz yıllık tabiri caizse suskunluk dönemi ise “istibdat dönemi” olarak adlandırılır. Hafiyeler teşkilatının hürriyetçi yayınları önleme ve sürgün girişimlerine rağmen gençler kendi aralarında faaliyete girip “İttihad ve Terakkî Cemiyeti”ni kurmuşlardır (Ülken: 2010: 97-98). Bu cemiyetin kurulmasının ardından otuz yıllık suskunluk bir sona ermeye yaklaşmış ve II. Abdülhamid 23 Temmuz 1908’de II. Meşrutiyeti ilan etmiştir. II. Meşrutiyet ile birlikte kabine artık padişaha karşı değil meclise karşı sorumlu hale gelmiş, padişahın 1876’daki yetkisi sınırlanmış, kişi hak ve hürriyetleri alanında; sansür, sürgün ve kanunun saptadığı durumlar hariç tutuklama ve cezalandırma usulleri kaldırılmış, toplanma ve dernek kurma hakkı kabul edilmiştir (Birecikli 2008: 218-219). Artık halkın içinde hürriyet, coşku ve heyecanının hüküm sürmeye başladığı dönemin basın hayatına bakıldığında aşikardır.

Osmanlı Devrinde Mizah ve Mizah Gazeteleri

Gülme kuramcısı Henri Bergson’a göre “Tümüyle insana özgü olanın dışında komik yoktur.” (2011: 12).

Türk mizahı söz konusu olunca elde bulunan ilk örnekler arasında Yunus Emre’nin bazı şiirleri karşımıza çıkar. Bu tür şiirler, şeriata aykırı gibi görünen fakat tasavvufî bir hakikati ifade eden, iğneleyici ve alaycı bir üslûba sahip şiirlerdir (Kortantamer 2002: 605-621). Tunca Kortantamer’e göre; 13.-14. yüzyılların Anadolusunda kıssahan, şehnâmehan

isimleri taşıyan kişileri görmeye beraber 15. yüzyıldan itibaren meddah lakabının aynı anlamda kullanılmaya başlandığı görülür. 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın başında yaşamış olan Ahmed-i Dâî'nin ve aynı dönemde yaşamış Şeyhî'nin divanlarında mizahî beyitlerin çoğaldığı, çeşitlendiği, geliştiği görülür ve yine 15. yüzyılda sanatkârane mizah ürünlerinin belki de başında Şeyhî'nin *Harnâme*'si gelir ve bu eserde toplumsal eleştiri, herkes ve her şeyle ince ince dalga geçerek yapılır (2002: 605-621). Kenan Akyüz'e göre ise Divân Edebiyatı'nda mizah türü yok denecek kadar azdır ve Tanzimat devrinde Batılı anlamda mizahın ilk örneğini Edhem Pertev Paşa'nın *Av'ava-nâme*'sinde görürüz (1995: 82-83). Mizah yoluyla hiciv tarzının ilk örneği ise Tanzimat devrinde Ziya Paşa tarafından verilir. Sadrazam Ali Paşa'nın Girit ayaklanmasında devlet otoritesini küçük düşüren hareketlerini büyük bir başarı ve zafer olarak niteleyen Ziya Paşa *Zafer-nâme* ve *Şerhi* adlı eserinde Ali Paşa'yı sözde göklere çıkararak ağır bir şekilde hicveder (Akyüz 1995: 83). Bu dönemde Ziya Paşa'dan başka Namık Kemal, Direktör Ali Bey ve doğrudan hicivle uğraşan Mehmed Eşref gibi isimleri zikretmek mümkündür.

Tanzimat devrinde mizahın başlı başına bir edebiyat türü olarak değerlendirildiğinin delili olarak yalnız mizahla ilgili gazetelerin de çıkarılmış olması gösterilebilir (Akyüz 1995: 84). Siyasî mizaha da yer verdikleri için hükümetçe zaman zaman kapatılmış olan bu gazeteleri ilki Teodor Kasap'ın çıkardığı *Diyojen* (1870), ikincisi ve üçüncüsü de aynı yazarın çıkardığı *Hayâl* (1872) ile *Çingiraklı Tatar*'dır (1872) (Akyüz 1995: 84).

İlk mizah gazetemiz olan *Diyojen*'den biraz bahsetmek gerekirse; adını iki bin dört yüz sene önce Sinop'ta yaşamış meşhur filozofun isminden alan bu gazetenin sahibi Teodor Kasap'tır (Çapanoğlu 1970: 7-8). İlk sayısı 1870'de çıkmıştır ve haftalıktır. *Diyojen*'in kendine mahsus maaşlı muharrirleri vardır ve yazılar Teodor Kasap'ın tarifi üzerine bu muharrirler tarafından yazılır (Çapanoğlu 1970: 8-9). Namık Kemal'in Mahmud Nedim Paşa'yı ele aldığı meşhur *Kedi Mersiyesi* bu gazetede yayımlanmıştır. *Diyojen* dört kere kapatma cezası almış ve beşincisinde sürekli olarak kapatılmıştır (Oymak 2013: 56). Mizah gazeteleri doğaları gereği çeşitli cezalar almaya, sansüre maruz kalmaya ve çok kereler kapatılmaya meyillidirler. *Geveze Gazetesi*'nin de Dahiliye Nezâreti'nin emri üzerine iki haftalık tatil edildiği vâkidir (İfade-i Hal, 1909).

Diyojen'den başka *Hayal*, *Çingiraklı Tatar*, *Curcuna*, *Davul* da dönemin diğer mizah gazeteleridir. II. Meşrutiyetin ilanıyla birlikte istibdat son bulmuş ve basında bir canlanma dönemine girilmiştir. Gazetelerin baskı sayıları kısa sürede on binleri bulmuş ve iki üç yılda yayımlanan yeni gazete ve dergilerin sayısı beş yüzü aşmıştır (Gevgilili 1983: 210).

1908'de meşrutiyetin ilanından sonra mizah gazeteleri ve dergilerinde de ciddi bir hareketlenme görülür. Sonraki yıllarda da mizah dergi ve gazetelerinin hem sayı bakımından artmaya hem de daha nitelikli hale geldiği görülür. Bu dönemde birkaç aylık süre zarfında birçok dergi ve gazete yayımlanır: *Karagöz* (1908), *Tasvir-i Hayal* (1908), *Hacivat* (1908), *Kalem* (1908), *Dalkavuk* (1908), *Davul* (1908), *Boşboğaz ile Güllabi* (1908), *Esref/MusavverEsref* (1909), *Yeni Geveze* (1910), *Alafranga* (1910), *Eşek* (1910) ve *Cem* (1910) bunların başlıcalarıdır.

GEVEZE

Sermuharriri Mazhar, sahib-i imtiyazı Kırkor Faik olan *Geveze Gazetesi* 2 Ağustos 1324 (15 Ağustos 1908) tarihinde yayımlanmaya başlanmıştır. İlk cildi 63 ve ikinci cildi 52 sayı olmak üzere 1908-1909 yılları arasında 115 sayı çıkmıştır. Bu itibarla meşrutiyet döneminin uzun ömürlü gazetelerinden biri olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Geveze Gazetesi 2 Ağustos 1324 (15 Ağustos 1908) tarihinden 3 Teşrinievvel 1324 (16 Ekim 1908) tarihine kadar günlük bir gazete olarak 63 sayı yayımlanmıştır. Ardından 6 Teşrinisani 1324 (19 Kasım 1908) ile 25 Mayıs 1325 (7 Haziran 1909) tarihleri arasında hafta iki defa olmak üzere 52 sayı yayımlanmıştır. *Geveze Gazetesi*'nin ilk cildi olan 63 sayılı bölümde tarih kısmı; "2 Ağustos 1324 Pazar" şeklinde Rumî takvimle ifade edildiği halde ikinci cilt olan 52 sayılı bölümde tarih "6 Teşrinisani 25 Şevval Perşembe" şeklinde Rumî ve Hicrî olarak belirtilmiş ve yıl olarak klişede geçen "1324" ifadesinden başka bir şey belirtilmemiştir. Fakat biz 1325 yılına geçilen 34. sayıdan itibaren tarih kısmını 1325 olarak belirttik. Ayrıca gazetenin ikinci cildinin 49. sayısı eksiktir.

Geveze Gazetesi'nin ilk cildi haftanın her günü yayımlanırken ikinci cildi pazartesi ve perşembe olmak üzere haftada iki gün yayımlanmıştır.

Geveze, 115 sayılı yayın hayatı boyunca bir kez kapatılmıştır. İkinci cildin elli numaralı sayısında *İfade-i Hal* başlıklı yazıda, gazetenin Dahiliye Nezareti'nin emri üzerine iki hafta tatil edildiği ifade edilip okuyuculardan özür dilenir. Ayrıca gazete tatil edilmeden önce bazı gazetelerde sahib-i imtiyaz Kirkor Faik'in sorgulama geçirdiğinin yazıldığı belirtilip bu rivayetin gerçek olmadığına da *Tercüman* aracılığıyla beyan edildiğinden bahsedilir.

İlk cildin son sayısında *Kâriîn-i Kirâma Ma'rûzat* başlıklı yazıda bir mizah gazetesini her gün neşretmenin zorluklarından bahseden yazar bundan sonra *gevezenin* haftada iki gün yayımlanacağından ve nitelik bakımından daha dolu olacağından bahseder ve ikinci cilt bu şekilde olur. İkinci cildin son sayısında ise gazetenin son sayısı olduğuna dair herhangi bir ifade bulunmaz.

I. *Geveze Gazetesi*'nin Şekil Özellikleri

1) *Geveze Gazetesi*'nin Yayımlanma Tarihi, Sahib-i İmtiyazı ve Sermuharriri

Geveze Gazetesi'nin 63 sayılı ilk cildinde sayfanın en üst bölgesi üçe ayrılmış bir şekilde en solda Rumî tarih, örneğin ilk sayıda; "2 Ağustos 1324", ortada yayımlandığı gün ve en sağda ise numara bilgisi verilir. Gazetenin 52 sayılı ikinci cildinde ise sayfanın en üst bölgesindeki düzen aynı olmakla birlikte tek fark; sayfanın solundaki tarih kısmının Rumî ve Hicrî tarihe göre verilmesi ve yıl bilgisi olarak 1324'ün sadece logoda bulunması ile bu tarihin 34. sayıdan itibaren 1325 olmasına rağmen logoda hala 1324 şeklinde kalmasıdır.

Geveze Gazetesi'nin ilk 63 sayısının logosunda *Geveze* yazısının üzerinde bir "musavver" ifadesi görülmesine rağmen gazetenin kendisinden bahsedilirken hiçbir yerde "Musavver *Geveze*" şeklinde bahsedilmediği için biz de gazetenin tümünden *Geveze Gazetesi* şeklinde bahsetmeyi uygun gördük.

Gazetenin iki cildinde de sahib-i imtiyaz her sayıda en son sayfanın en son yazısının altında ve sol alt köşede olmak üzere, ilk 63 sayılı ciltte bazı sayılarda "*Sahib-i İmtiyaz: Kirkor Faik*" bazı sayılarda "*Sahib-i İmtiyaz: Kirkor*" şeklinde; 52 sayılı ikinci ciltte ise bazı sayılarda "*Sahib-i İmtiyaz: Kirkor*", bazı sayılarda "*Sahib-i İmtiyaz Asır Matbaa ve kitabhânesi sahibi: Kirkor*", bazılarında "*Sahib-i İmtiyaz: Kirkor Faik*" şeklinde ifade edilmiştir.

35 numaralı sayıda *Mehmed Celal*'in *Ser Muharrir Mazhar Bey* ile *Geveze* için bir muhavere hakkında görüşüklerini ifade etmesi ile gazetenin ser muharririne ait bir bilgi edinmiş oluruz. Bu bilgi hariç gazetenin herhangi bir yerinde ser muharrirle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Ser muharrir Mazhar Bey ile ilgili olarak edebiyatımızda müstear isimler sözlükleri tarandığı halde herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

2) Geveze Gazetesi'nin Basım Yeri, İdarehanesi, Fiyatı ve Sayfa Sayısı

Geveze Gazetesi'nin basım yeri ve idarehânesi ilk 63 sayıda logonun sol tarafında; "Matbaa ve İdarehânesi: Bâb-ı 'Âli Caddesinde 4 Numaralı Asır Matbaasıdır" şeklinde verilmekle birlikte 52 sayılı kısımda yine logonun sol tarafında olmakla beraber; "Matbaa ve İdarehânesi: Bâb-ı 'Âli Caddesinde 4 Numaralı İdare-i Mahsusadır" şeklinde ifade edilir.

Geveze Gazetesi yayım hayatına dört sayfalık küçük bir gazete boyutunda başladığında fiyatı 5 para olmakla beraber 7. sayıdan itibaren sayfa sayısı sekize çıkarılmış ve fiyatı da 10 para olmuştur. Gazetenin fiyatı 5 para iken Latin harfleriyle "Le Numero 10 Paras" ve 10 parayken de "Le Numero 10 Paras" ifadesi mevcuttur. 52 sayılı ikinci ciltte ise gazetenin boyutu daha büyük olmakla birlikte sayfa sayısı hep dörttür ve fiyatı 10 paradır.

3) Geveze Gazetesi'nin Logoları, Serlevhaları ve Abonelik Şartları

Geveze Gazetesi'nin ilk 63 sayılı cildinin logosu hep aynı şekildedir ve *Geveze* yazısının üzerinde "musavver" ifadesi bulunmaktadır. Logonun sol tarafında matbaa ve idarehanenin adresi ile yayımlanmayan yazıların iade edilmeyeceği bilgisi verilir ve onun da altında Latin harfleriyle gazetenin fiyatı yer alır. Logonun sağ tarafında ise abonelik şartları ile gazetenin fiyat bilgisi vardır.

<p>۴ آغستوس ۳۲۱</p> <p>بازار</p> <p>مطبعه و اداره خانه سی:</p> <p>باب عالی جاده سنه ۴ نومیرو صحر</p> <p>مطبعه سیدر</p> <p>هر خصوص ایچون صاحب امتیاز</p> <p>کرقور فائق افتدی به مراجعت</p> <p>ایقلیر .</p> <p>مسلكه موافق آثار مع المنوبه درج</p> <p>ایدیلیر، درج اولنمیان اوراق اعاده</p> <p>ایقلیر .</p> <p>LE NUMERO 5 PARAS</p> <p>حق اوله رق وقوع اوله جق هر درلو شکایاته صحیفه لر من آچیقدر</p> <p>وطن و ملتہ خادم هر کون نشر اولنور سیاسی مصور مزاح غزته سیدر</p>	<p>شراطت اشترای:</p> <p>ولایات ایچون سنه لکی ۷۰ آتی یلی</p> <p>۴۵ غروشدر . استانبول ایچون اداره</p> <p>خانه مزدن المی شرطیله سنه لکی ۵۰ آتی</p> <p>ایلی ۲۵ غروشدر .</p> <p>زمان و حاله مطابق محررات مضحکه</p> <p>و اکلنجه لی و سسلر ایچون هیئت</p> <p>تحریریه طرفندن تنسیب ایدیله جک بر</p> <p>اکرامیه وریلور .</p> <p>نسخه سی ۵ پاره</p>
<p>۸ آغستوس ۳۲۱</p> <p>جمعه</p> <p>مطبعه و اداره خانه سی:</p> <p>باب عالی جاده سنه ۴ نومیرو صحر</p> <p>مطبعه سیدر</p> <p>هر خصوص ایچون صاحب امتیاز</p> <p>کرقور افتدی به مراجعت</p> <p>ایقلیر .</p> <p>مسلكه موافق آثار مع المنوبه درج</p> <p>ایدیلیر، درج اولنمیان اوراق اعاده</p> <p>ایقلیر .</p> <p>LE NUMERO 10 PARAS</p> <p>حق اوله رق وقوع اوله جق هر درلو شکایاته صحیفه لر من آچیقدر</p> <p>وطن و ملتہ خادم هر کون نشر اولنور سیاسی مصور مزاح غزته سیدر</p>	<p>شراطت اشترای:</p> <p>ولایات ایچون سنه لکی ۱۱۰ آتی ایلی ۷۰</p> <p>غروشدر . استانبول ایچون اداره خانه مزدن المی</p> <p>شرطیله سنه لکی ۱۱۰ آتی ایلی ۵۵ غروشدر .</p> <p>زمان و حاله مطابق محررات مضحکه و اکلنجه لی</p> <p>و سسلر ایچون هیئت تحریریه طرفندن تنسیب</p> <p>ایدیله جک بر اکرامیه وریلور .</p> <p>نسخه سی ۱۰ پاره</p>

Gazetenin 52 sayılı ikinci cildinde de logo hep aynı olmakla birlikte bu kez birbirlerine dönük bir kadın ile bir erkek karikatürü arasında *Geveze* yazısı ile 1324 tarihi bulunur.

Logonun sol tarafında ilk ciltteki gibi matbaa ve idarehâne bilgileri ve sağ tarafında abonelik şartları ile fiyat bilgisi yer alır.

Geveze Gazetesi'nin ilk cildinde serlevhası şu şekildedir; “*Vatan ve millete hâdim, her gün neşrolunur siyasi musavver mizah gazetesidir.*” İkinci ciltteki serlevha ise “*Vatan ve millete hâdim, pazartesi ve perşembe günleri neşrolunur musavver mizah gazetesidir.*” şeklindedir.

Geveze Gazetesi'nin ilk cildinde, 7. sayısına kadar olan nüshalarında abonelik şartlarında vilayet içinde seneliği 70, altı aylığı 45 kuruş ve İstanbul için idarehânedan alınmak şartıyla seneliği 45 altı aylığı 25 kuruş ve nüshası 5 paradır. 7. Sayıdan itibaren gazetenin artan hacmi ile abonelik şartları da bittabi değişmiştir. Vilayet içinde seneliği 140 altı aylığı 70 kuruş ve İstanbul için idarehânedan alınmak şartıyla seneliği 110, altı aylığı 55 kuruş ve nüshası 10 paradır. Gazetenin ikinci cildindeki abonelik şartları ise; vilayet içinde seneliği 35 altı aylığı 20 kuruş ve İstanbul için idarehânedan alınmak şartıyla seneliği 25 altı aylığı 13 kuruş ve nüshası 10 paradır.

Gazetede herhangi bir renk kullanılmamakla beraber karikatürler oldukça işlevsel kullanılmış ve birkaç istisna hariç ilk sayfaların genellikle tamamı karikatüre ayrılmıştır.

II. *Geveze Gazetesi*'nin Muhtevası

Geveze Gazetesi'nin iki cilt, 115 sayılık yayın ömrünün ilk bölümünde muhtevayı siyasî, gündelik haberlerle mizahî unsurlar oluştururken, ikinci bölümünde haber kısmı asgari düzeyde tutulup edebî unsurlar ile sosyal hayata ait detaylar, karikatürler ve yine mizahî unsurlar daha fazla görülür. İlk cildin serlevhasında; siyasî, musavver, mizah gazetesi ibaresi görülürken, ikinci ciltte musavver mizah gazetesi ibaresinin görülmesi gazetenin muhteviyatı hakkında fikir verir.

Geveze Gazetesi her ne kadar siyasî yönü ağır basan bir gazete de olsa dönemin yayınlarının ortak özelliği olarak birçok konuyla ilgili yazılara rastlamak mümkündür. Edebiyattan tiyatroya, boykottan bilmeceye, günlük haberlerden mizahî fıkraya kadar birçok türde yazı görmek mümkündür.

1) Muhavere

İki kişi arasında karşılıklı yapılan konuşma anlamına gelen muhavere, haber ve hikâyelerle birlikte *Geveze*'de en çok bulunan yazı türüdür. Hem ilk ciltte hem de ikinci ciltte her sayıda en az bir muhavere bulunur. Muhavereler dil özelliği bakımından mizahî fıkralarla birlikte en yalın ve basit halde olan yazılardır.

Her iki ciltte de *Geveze ile Zevzek* başlıklı bir muhavere yazı dizisi mevcuttur. Bu başlığı kullanan yazılarda *Geveze* ile *Zevzek* kimi zaman mevcut günün güncel olaylarıyla ilgili, kimi zaman genel olarak sosyal bir sorunla ilgili atışma havası içinde karşılıklı konuşurlar. Bu yazı dizisinin ortak özelliği ya *Geveze*'nin ya da *Zevzek*'in karşısındaki kişiyi iğneler tarzda konuşması, diğer kişinin de bahsedilen olayı ısrarla yanlış anlama çabası içinde olmasıdır. Bu yaklaşımdan da ayrıca bir mizah unsuru yakalanmaya çalışılmıştır.

Geveze ile Zevzek başlıklı muhaverelerden başka en çok görülen muhavere başlığı şekli ise “*İki Arkadaş Arasında, Valide ile Oğul Arasında, İki Kişi Arasında*” gibi belirtilen iki kişi arasında olan yazılardır. Bu muhaverelerde söz konusu olan kişiler genelde bir olayla ilgili kısa bir sohbet gerçekleştirirler, bir konuyu eleştirirler ya da herhangi bir güncel durumla ilgili karşılıklı konuşurlar. Muhaverelerin başlıkları konularıyla yakından alakalı olur. *Bir Mektep Müdürü ile Bir Muallim Arasında* başlıklı yazıda konu, müdür ile muallim arasında o dönem ne okutulacağı ile ilgilidir. *İki Değirmenci Arasında* başlıklı yazıda konu, değirmencilerin o seneki hasatıyla ilgiliyken hayvanları satarlarsa değirmeni kime çektireceklerini soran bir kişiye, karşısındaki kişi “işsiz kalmış hafiyeye çok” şeklinde cevap verir. Bu gibi iğneleyici ifadeler ve özellikle hafiyelere yönelik göndermelere muhavere türündeki yazılarda çok rastlanır.

Dönemin sosyal hayatıyla ilgili yazılardan biri olarak *Bir İhtiyarla Bir Genç* başlıklı yazıda eski insanların daha samimi, şimdiki insanların daha samimiyetsiz olduğundan bahsedilip artık samimiyet diye bir şeyin kalmadığı ifade edilir. Toplumda hemen her dönemde olduğu gibi, o dönemde de eskiye özlem duyulmaktadır.

Mahalle Kahvesinde başlığı altındaki muhaverelerde de yaşanan ortamın güncel olaylarından bahsedilip karşılıklı konuşma şeklinde sohbetlere yer verilir.

Baba ile Oğul Arasında, Baba Oğul şeklindeki başlık altındaki muhaverelerde bir büyük ile bir küçük arasında verilen muhavere ile bir konu hakkında öğüt verilirken, *Dedikodu* başlıklı muhaverelerde güncel olaylar, tiyatrolar, gazeteler hakkındaki görüşler paylaşılır.

Geveze'de genel olarak muhaverelerin içeriği güncel sosyal olaylarla ilgili ve genellikle kısa olup bazı yazılarda ise bir sayfayı dolduracak uzunlukta tutulur. Dil bakımından oldukça sade bir anlatım kullanılan muhaverelerde bahsedilen mevzulara mizahî bir pencereden bakışa sıkça rastlanır.

2) Hikâye

Geveze'de muhavere, haber ve mizahî fıkra ile birlikte en yaygın görülen yazı türü hikâyedir. *Geveze*'deki hikâyelerin neredeyse hepsi *Küçük Hikâyeler* alt başlığı ile çıkmıştır. Bundan başka münferit olarak da hikâyelere rastlanır.

Hikâyelerin dili gazetenin genelinde olduğu gibi oldukça yalındır. Konu olarak kadın-erkek ilişkileri ve sosyal hayatla ilgili temalara rastlanır. Hikâyelerde genel amaç bahsedilen konuyu akıcı bir şekilde aktarmak, kimi zaman da ders vermektir.

Gazetenin ilk cildinde *Küçük Hikâyeler* başlığı altında ve Mehmed Celal imzası ile iki adet birbirinin devamı niteliğinde hikâyeye vardır. Bunların konusu ise; yazar ile arkadaşının Galata'da gittikleri bir yerde yemek yerken sebepsizce polisler tarafından karakola götürülmeleri ile haklarında jurnal yazılması, yanlış anlaşılmanın ortaya çıkması ve geçirdikleri gecenin sona ermesi ile hikâyeye biter. Bundan başka ilk ciltte günlük hayatın olaylarını konu edinen, imzasız olarak yayımlanmış başka birkaç hikâyeye daha vardır.

Gazetenin ikinci cildinde ise yine *Küçük Hikâyeler* ana başlığı altında fakat bu defa *Mahalle Şairi* alt başlığı ile beşinci sayıdan itibaren son sayıya kadar her sayıda bir bölümü yayımlanmak üzere bir hikâyeye serisi bulunur. Bu hikâyenin konusu en genel tabirle bir kadın erkek ilişkisidir. Mahalle Şairi unvanına sahip olan hikâyenin ana karakterlerinden Hasan Efendi, annesi ve kız kardeşiyle yaşayan, yakışıklı, kalemi kuvvetli, gümrük kalemlerinin birinde çalışan bir memurdur. Hasan Efendi'nin şair diye ünlenmesinde mahallesindeki Sabbek ve Gülsüm Hanımların kendisine yazdırmış olduğu mektupların payı büyüktür. Hasan Efendi'nin kaleminin gücü Şekure adlı dış güzelliğinin büyüleyiciliği ile tasvir edilen genç kadına kadar ulaşmıştır ve bir gün Şekure Hanım'ın Hasan Efendi'ye mektup yazdırmak üzere onun evine gelmesiyle hikâyedeki olaylar başlar. Şekure, on sekiz yaşındayken dayısının zorlamasıyla birisiyle evlenmiş fakat mutlu olamayıp Şevki Bey diye biriyle yakınlaştığı için kocasından ayrılmış ve artık teyzesiyle birlikte yaşayan bir kadındır. Bu hikâyeye dizisinin içerisinde Şevki Bey'in Şekure Hanım'a âşık oluşu ve onunla evlenebilmek için yaptığı türlü fedakarlıklardan bahsedilir.

Mahalle Şairi'nden başka ikinci ciltte de münferit hikâyeler de vardır. Bunlarda belirli bir konu bağlamı izlenmemiştir. Örneğin *Tuhaf Bir Temenni* başlıklı hikâyede zamanın meşhur şairlerinden biri hükümdarın iltifatına mazhar olur ve hükümdar, şairin kendisinden bir şey dilemesini ister. Şair, sarhoşluk suçundan kendisine dayak atılmamasını dileyince padişah önce bu isteği hoş karşılamasa da çözümü sarhoş yakalanan şaire yirmi değnek, şairi tutuklayana kırk değnek vurulması cezasına karar verir.

Ahlakî değerlerin konu alındığı *Tuhaf Bir Ders-i Ahlak* adlı hikâyede; iki küçük çocuğun kuyumcunun önünde camekandan içeri bakarken dükkandaki ustanın en hızlı hangisi koşarsa ona para vereceğini söylemesiyle çocuklar hızlıca koşmaya başlarlar. O esnada kuyumcunun camları kırılır ve dükkân sahibi koşan çocukları suçlar. Çocuklar koşu yarışları bitince dükkânın önüne gelirler ve olay anlaşılır. Fakat çocukları hırsızlıkla suçlayan dükkân sahibinin kendisi o dönemde bir sorgulama geçirmektedir.

Toplumsal konularla ilgili olarak *Borçlu ile Alacaklı* adlı hikâyede az miktar bir geliriyle yaşamaya çalışan yaşlı bir kadının her gün süt aldığı fakat parasını ödeyemediğinden bahsedilir. Bir gün sütçü, yaşlı kadının kapısına dayanır ve alacağını zorla tahsil etmeye çalışırken güürültü üzerine cama çıkan bir komşu, kadının borcunu ödediğini ve bunu yapma sebebi olarak sütçünün kendi memleketine gittiğinde "Biz ilan-ı istiklal ettik, öyle ise borcumuzu neden vermiyoruz? Borcumuzu veremeyecek idik öyle ise neden bu işi yaptık?" diye sorması için olduğunu ifade eder.

Bu konuların dışında *Geveze*'de meclisin açılması, hürriyet ve eski istibdatçılarla ilgili de birkaç hikâyeye bulunmaktadır ve bu konular mizahî bir anlayışla birlikte değerlendirilmiştir.

3) Şiir

Geveze'de şiir türünde pek fazla eser bulunmamaktadır. Mevcut şiirlerin konusu ise genel olarak hürriyet temalı olarak görülür. Hürriyet ve siyasî içerikli olanlardan başka, dönemin şairlerine atıfta bulunan birkaç nazire vardır. *İhya-yı Emvat, Elveda Ey Mazi-i Dehşet-nüma, Dastan-ı İstikbal, Hürriyet-i İstikbal, 11 Temmuz'dan Evvel, Tarih, Tebrik-i Meclis-i Mebusân, Kahraman Ordu Bir Nağme-i Hürriyet* başlıklı şiirlerde hürriyetin gelişinden duyulan sevinç dile getirilir.

Hürriyeti konu edinen şiirlerde halkın hissettiği yoğun sevinç ve mutluluktan bahsedilir. Meclisin açılmasıyla ilgili olan *Osmanlı Düğünü* başlıklı şiirde yaşanan hisler düğün, bayram gününe benzetilerek ifade edilir. Gazetenin ikinci cildinde ise *Kısm-i Manzum* adlı bir bölüm altında zaman zaman şiir türünde yazılara yer verilir.

İmzasız olarak yayımlanan şiirler kadar dönemin ünlü şahsiyetlerinden Florinalı Nazım, Abdullah Cevdet Bey, Akil Koyuncu, Mehmed Celal gibi isimlerin şiirlerine de rastlanır. Fakat edebî yönü pek ağır basmayan *Geveze*'de şiir türü çok yaygın değildir.

Bunlardan başka istibdat dönemini eleştiren *Kime Söyleniyor* başlıklı bir şiir ile ramazanın gelişinden duyulan sevinci ifade eden şiirler bulunmaktadır.

4) Fıkra

Geveze Gazetesi'nde *Tuhaf Fıkralar, Eğlenceli Fıkralar, Küçük Fıkralar* alt başlıkları altında her iki ciltte de neredeyse tamamı imzasız halde fıkralar mevcuttur. Fıkralar genellikle hacimce küçük, dil bakımından oldukça sade bir yapıdadır. Gazetenin hemen her sayısında fıkraya yer verilmiştir. Bazıları Nasreddin Hoca tadında olsa da hikâye türünün imkanlarından da yararlanan bu yazılarda nükte, mizah ve güldürü unsuru ön planda tutularak toplumla alakalı birçok nokta eleştirilmekten geri kalınmamıştır.

Gazetenin ikinci cildinin üçüncü sayısında yer alan bir fıkrada bir kişi diğerine Topkapı'ya mı gittiğini ve ne ile gideceğini sorduğunda tramvay cevabını alır ve yürüyerek gidecek olan kişi "öyleyse orada sizi beklemeğe mecbur olacağım!" der. Bu gibi ince göndermelerle bazı durumların da eleştirildiği fıkralarda kimi zaman ders verme, kimi zaman eleştiri ve çoğunlukla da güldürme işlevi görülür.

5) Tiyatro

Geveze Gazetesi'nde, şehirde oynanacak tiyatroların yeri ve zamanının duyurulduğu pek çok ilan vardır. Bilhassa gazetenin ikinci cildinde dönemin tiyatroculuk anlayışıyla ve amatör tiyatrocuların gittikçe artmasıyla ilgili birkaç yazı vardır. Bundan başka olarak komedi türünde iki adet metin vardır. *Bâb-ı Zabtivede Küçük Bir Komediya* başlıklı yazı bir hazine komisyonu üyesi, zabtiye eski nazırı, muhasebeci ve polis arasında geçer ve yazıda kişilerin zenginlik hırsı ile açgözlülüğü konu edinilir.

Komedi başlığı ile birkaç muharrir, sermuharrir ve mütercim kişi kadrosundan oluşan bir tiyatro metni vardır. Bu metin birkaç tefrika halinde çıkacakmış gibi görünse de gazetenin bir süre tatil edilmesi dolayısıyla yarım kaldığı ve *Gazeteci* ismiyle kitap olarak basıldığı, ilerleyen sayılarda okuyucuya duyurulur.

6) Mülakat

Geveze Gazetesi'nin ilk cildinde imzasız olarak yayımlanan iki adet mülakat vardır. Bunlardan biri, *Engizisyon Şubeleri* başlıklı yazıyla ilgili gazetenin dava edileceğinden bahseden bir yazıyken diğeri ise Mizancı Murat ile yapılmış olan mülakattır. Bu mülakatı gerçekleştiren yazar, Murat Bey'in kendisini çok iyi karşıladığından bahseder ve okuması

için “*Turfa mı Turfanda mı*” adlı eserini verdiğini, romanın konusunun eski hükümetten şikâyet olduğunu belirtir.

7) Deneme

Geveze Gazetesi’nde edebî nitelikle bir deneme görülmez. Bunun yerine günlük hayata ilişkin düşünce ve yorumlardan oluşan denemeler vardır. Gazetenin sermuaharriri A. Mazhar’ın imzasıyla çıkan *Ramazan Mektubu Küçük Hasbihaller* başlıklı yazıda yazar, üzerinde bulunan aksilikten huysuzluktan bahseder. Bundan başka imzasız olarak yayımlanan denemelerle gazetenin ikinci cildinde neredeyse her sayıda karşılaşırız. *Dereden Tepeden* başlıklı bu yazılarda yazar, her sayıda bir konu hakkındaki fikirlerinden, yaşadıklarından, gördüklerinden bahseder. Bazen sabırlı olmanın nimetlerinden, bazen fes mi kalpak mı takmalı gibi konulardan bazen de sosyal hayatın getirdiği sorunlardan bahseder. Bu yazı dizisinde üslup oldukça samimi ve dil yalındır.

8) Edebiyat ve Dil

Geveze Gazetesi, konusu itibariyle edebiyatı kendine konu edinen bir gazete olmasa da şiirlere, şairlere önem veren bir gazetedir. *Şair-i Şehir Eşref Bey* başlıklı yazıda mevzubahis şairin zeki, mizahî yönden başarılı bir şair olduğundan bahsedilirken imzasız olarak yayımlanan *Edebiyatta Sadelik Nedir?* başlıklı yazıda matbuata mensup üç kişi toplanır ve her biri kendini över. Biri ciddiyeti sevip dekadanca yazılan şiirlere düşmandır, diğeri edebiyatın ne sade ne de mükemmel vezinli olmasını ister, üçüncüsü ise şiirde vezin ve kafiyeden ayrılmak istemez. Yazıda bu üçü arasında geçen şiddetli tartışma konu edinilir. Mehmed Celal imzasıyla çıkan *Meram Anlaşılmalıdır!* başlıklı yazıda yazar, kendisinin bir şiirine Ahmet Mithat Efendi’nin verdiği cevaptan ve kim ne derse desin şairlikten vazgeçmeyeceğinden bahseder.

Dil ile ilgili olarak *Geveze Gazetesi*’nde düzenli olmayan aralıklarla Lügat başlıklı bir yazı dizisi dikkati çeker. Birkaç farklı kişinin imzasıyla çıkan Lügat yazılarında ortak nokta kelimelerin anlamlarını nükteli bir şekilde vermektir. Örneğin; ilan “gazetelerin yalancı kısmı”, hakikat “acı söz”, deniz “sürgüne giden biçare masumların mezarı”, yatak “muvakkat mezar”, hapishane “istirahat edilecek yer” şeklinde kelimelerin anlamları hem eleştirel hem de mizahî bir bakış açısıyla verilmiştir.

9) Eleştiri

Sosyal hayatın aksayan yönlerinden, sokakların pisliğine, tramvayların işleyemeyişine, Şirket-i Hayriye Vapurlarının düzenine kadar sosyal hayata dair birçok farklı konu gazetede eleştirilmiştir. Yangından zarar görenler için toplanan yardımların bir türlü yerlerine ulaşamayışı da gazetede pek çok kez eleştiri konusu olmuştur. Eleştirinin düzeyi tahkire, kötü bir üsluba varmadan iğneleyici bir tarzda yapılır. *Bir Gün Gelecek ki, İnanmayınız, Acırım* başlıklı yazılarda birtakım durumlar ve özellikler sıralanıp bu unsurlar eleştirel bir şekilde değerlendirilir.

10) Mektup ve Okur Mektupları

Gazetenin her iki cildinde de pek çok konularda açık mektup ve okur mektuplarına yer verilmiştir. Tebrik, teşekkür, özür konularından başka okurlar tarafından idarehaneye gönderilen mektupların mümkün mertebe yayımlanmaya çalışıldığı görülür. Bu tarz mektuplarda konu genellikle yazan kişinin gazete aracılığıyla bir konuda sesini duyurmaya çalışmasıdır. Bazen başlıksız bazen de *Muhterem Kariilerimizden* ve çoğu zaman *Varaka* alt başlığıyla çıkan mektuplarda anlatım özelliği konuya bağlı olarak genellikle sadedir. Konu bakımından; örneğin Fatma Hüsna imzalı bir mektupta emekli askerlerin maaşlarının

uzun süredir verilmediği konusu dile getirilir. Bir başka okur mektubunda da bir mahalle sakinlerinin sokaklarına fener yaptırılmasını devletten talep etmeleri konusuna yer verilir.

11) Haber ve Mizahî Haber

Geveze Gazetesi'nin ilk cildi büyük ölçüde haber ve mizahî haberlerden oluşur. Bu haberlere genellikle gazetenin son bir ya da iki sayfası ayrılır, çoğu kez dahili alt başlığı altında verilir ve kapsamı; siyasî durum, diğer ülkelerle olan ilişkiler, telgraflar, tayin ve azil gibi durumlar ile sosyal hayatı ilgilendiren haberler, yangın haberleri gibi konulardan müteşekkildir.

Haberler genel olarak güncel olaylarla ilgilidir. Meclisin açılması, Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Avusturya mallarını boykot, dış ülkelerin elçilikleriyle ilgili haberler, yerel idarelerle ilgili durumlar, vergilerle ilgili konulardan bahsedilir. *Geveze*'de *İkdam*, *Boşboğaz* gibi yerli ve *Berliner Tageblatt* gibi yabancı gazetelerden alınan haberlere de yer verilir.

Gazetenin ikinci cildinde ise ilk ciltte olduğu gibi her sayıda haberlere yer verme, haberlere özel yer ayırma gibi bir durum söz konusu değildir. Bu ciltte sayıca ve hacimce ilkinde kıyasla oldukça az sayıda haber vardır ve bunların mahiyeti de çoğunlukla mizahî haber denilecek türdedir.

İlk ciltte *Ajans Atmasyonal*, ikinci ciltte ise *Ajans Atmasyonal*'e ek olarak *Örümcek Beyefendi* imzası ile mizahî haber denilecek türde yazılar vardır. Bu tür yazılarda konu genellikle ciddi bir meseleyi olmayacak bir şekilde ele almak etrafındadır. Matbuat alanında korkuya sebep olan *Sivrisinek* adlı gazetenin şerrinden korunmak için cibinlik tedarik edildiği, *Örümcek Beyefendi*'nin Sulukule ilgili felsefî incelemelerde bulunduğu, dalavere piyasası tahvilatı gibi konularda yazılar bulunur. Bunların içerisinde mizah unsuru olduğu kadar eleştiri de yoğunlukla hissedilir.

12) Reklam ve İlan

Geveze Gazetesi'nin ilk cildinde neredeyse hiç reklam görülmesi de ikinci ciltte her sayının en son sayfasının en son sütununda bir veya iki adet reklam görülür. Gazetenin kendisinin de basıldığı Asır Matbaasından çıkan Muallim Naci'nin *Lügat*'i hemen her sayıda okuyucuya tavsiye edilir.

Satılık Köşk başlıklı bir diğer reklam metni ise ikinci cildin otuz yedinci sayısından itibaren sekiz defa yayımlanmıştır.

Bunlardan başka *Geveze*'de, yeni çıkan gazetelerin okuyucuya duyurulduğu çok kez görülür. *İhtar* başlıklı siyasî meselelere ilişkin ilanlar, tiyatroların oynanacağı yerin bildirilmesi şeklinde ilanlar, tebrik, teşekkür ve özür metinlerine de gazetede sıkça rastlanır.

13) Karikatür

Geveze Gazetesi'nin her iki cildinde de göze çarpan en önemli ortak noktalardan biri karikatürlere verilen önemdir. Gazetenin neredeyse her sayısının ilk sayfası tamamen karikatüre ayrılmıştır ve özellikle ikinci ciltte son sayfada da çok parçalı bir karikatüre yer verildiği görülür.

Geveze'de karikatürler yayımlandıkları sayının genel muhteviyatıyla uyum içerisinde olması ve taşıdıkları mizah ve eleştiri öğeleri bakımından önemlidirler. İlk ciltteki tüm karikatürler imzasız olarak yayımlanmıştır ve ilk sayfanın tamamı karikatüre ayrılmış olup karikatürün altında genellikle bir metin bulunur. Bundan başka yine ilk ciltte bazı sayılarda son sayfanın yarısını kaplayacak bir karikatür bulunduğu da görülür. İlk ciltteki karikatürler

genelde siyasetle, siyasî kişilerle ve bazen de hafiyelik gibi durumlarla ve sosyal hayatla ilgilidir. İkinci ciltte de yine ilk ciltte olduğu gibi ilk sayfa karikatüre ayrılmıştır ve otuzuncu sayıya kadar karikatürler imzasızdır. Otuzuncu sayıdan sonra Frans imzasıyla karikatürler çıkmaya başlar ve bunu müteakiben son sayfada küçük küçük parçalardan oluşan karikatür dizileri görülmeye başlanır. Bu parçalı karikatürlerin kendi içinde bir konu bütünlüğü olmasına rağmen sayfadaki başka bir yazıya herhangi bir göndermede bulunmaz, diğer yazılarla bağlantılı değildir. *Geveze Gazetesi*'ndeki karikatürlerde çoğunlukla abartı, mizah unsuru ve eleştirel bakış olmazsa olmazdır.

III. Yazar Kadrosu

Geveze Gazetesi'nde yazıların ve karikatürlerin büyük bir bölümü imzasız olarak yayımlanmıştır.

Gazetenin ikinci cildinde on üç adet karikatürde Frans imzası ve bir de George O. imzası görülmüştür ve diğer tüm karikatürler imzasızdır.

Gazetede imzasız olan yazarlar 141 kişidir: A (Ayın), Fahreddin, A (Ayın), Feridun, A (Ayın), Mazhar, A (Ayın), Şükrü, A. Burhaneddin, A. Ferid, A.K., Abdullah Cevdet Bey, Abdülgafur, Abdülkadir, Adalet, Adil, Ağaçkakan, Ahmed, Ahmed İzzet, Ahmed Kaşif (Kaptan), Ahmed Mümtaz, Ahmed Sanevber, Ahmed Şükrü (Doktor), Ajans de la Bomba, Ajans Veyl, Ajans Vızgeçti, Ali Ferid, Ali Fikri, Ali Naim, Ali Semin, Arif Hikmet (Bahriye Nazırı), Bedriye, Bişdi, C. Ferid, Cadaloz, Celil, Cemal (Galata Posta Müdürü), Cemal Ali, Ebü'l-Hüdâ, Edhem, Fatma Hüsnâ (İbrahim Edhem Bey Halilesi), Fatma Seniyye (Ahmed Reşid Efendi Hafidesi), FE, Ferid Vecdi, Feride, Frans, Galib, Gayretullah, George O., H. Fahreddin, Hafız Eşref, Hakkı, Halid, Halil Fahreddin, Hamdi, Hayret (Doktor), Hayri (Harputlu), Hüsn Said, İbrahim, İbrahim Edhem, İbrahim Fatin Hakkı, İran Kurdu, İsmail Faik, İsmail Şeyda, K. Sıdkı, K.H, Kabil, Kakavan, Kara Baltacı, Karilerinizden Biri, Karilerinizden Makriköylü: S, Karilerinizden: Ali, Kaşif (Şirket-i Hayriye Kaptanlarından), Kaval Cevval, Kenan (Kaptan), Kirkor Faik, Kösezade Todoriki, Kul Ağası Kadri, Laedri, M-T, M. Hakkı, M. Hayreddin, M. Nedim, M. Servet, M. Şekib, M. A(Ayın), M.N, Mehmed, Mehmed Ali, Mehmed Celal, Mehmed Hakkı, Mehmed Hulusi, Mehmed Memduh , Mehmed Sıtkı Bey, Mehmed Tevfik, Metin, Midhat Celal,

Mirat-ı Alem, Mirgunlu Muhiddin, Mustafa, Mustafa Nuri (Ser Çerhçi), Mümtaz, Namî, Nazım (Florinalı), Nazif, Nebîl (Müdir-i Maarif), Nizameddin Yümnî, Numan, Ömer, Ömer Razî, Örumcek, Örumcek Beyefendi, R. Ferid Şâdi, R. Gayretullah, Rami, Refik Ulvi, Rıfıkı Gayretullah, Rif'at, S. Muvahhid, S.M, S.V, Saadet, Sadık Vicdani Bey, Sadi, Sadi Muvahhid, Salih Feridun, Salih Münir, Salih Zeki, Sedad İhsan (Doktor), Serbesti, Servet, Sokrat, Sururi, Şemseddin, Şerafeddin, Şirket-i Hayriye Kaptanlarından Birisi, T. A, T. R, Tahir, Tevfik, Toduraki, Tonton (İdare-i Mahsusa Müdürü), Tunalı Hilmi, Üç Gazete, Vicdani (HAFIZ HAKKI PAŞA), Yümnî Hilmi.

Sonuç

İkinci meşrutiyetin ilanının ardından ülkedeki bilhassa matbuat alanındaki özgürlük havası kısa sürede pek çok süreli yayının çıkarılmasına zemin hazırlamıştır. 115 sayılık ömrüyle bu dönemin uzun soluklu yayımları arasında sayılabilen Geveze Gazetesi de dönemin önemli mizah gazetelerindendir. İki ciltten oluşan gazetenin ilk cildi her gün yayımlanan ve daha ziyade günlük haberler, siyaset ve mizahi unsurlardan oluşurken ikinci cilt haftada iki gün yayımlanır ve muhtevası günlük haberlerden sıyrılmış ve mizahî yönü daha ağır basmaktadır. Gazetenin mizahî unsuru genelde siyasî unsurunu destekler niteliktedir ve İkinci Abdülhamid ile istibdat devrine yönelik olumsuz, eleştirel bakış açısı mizah ile desteklenerek okuyucuya sunulmuştur.

KAYNAKLAR:

AKYÜZ Kenan (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

BERGSON Henri (2011). *GÜLME Komiğin Anlamı Üzerine Bir Deneme* (Y. Avunç, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

BİRECİKLİ İhsan Burak (2009). “Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet’in İlamı Üzerine Bir İnceleme”. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 3, Kış 2008, s.218-219.

CEYLAN Ayhan (2006). “Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımlarında Hukukî Düzen (1839-1876)”. *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, Bahar 2006, s. 150-152.

ÇAPANOĞLU Münir Süleyman (1970). *Basın Tarihimizde Mizah Dergileri*, İstanbul: Garanti Matbaası.

GEVGİLİLİ Ali (1983). Türkiye Basımı. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 1, s.203, 204, 210, İstanbul: İletişim Yayınları.

İMZASIZ, “İfade-i Hal”, Geveze, C.2, N.50, (18 Mayıs 1325/31 Mayıs 1909) s.2.

KORTANTAMER Tunca (2002). “Kuruluştan Tanzimat’a Kadar Osmanlı Dönemi Türk Mizahının Kısa Bir Tarihi”. *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 11, s.605-621, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

OYMAK Alparslan (2013). *Osmanlı Mizahında Teodor Kasap (Diyojen, Çingiraklı Tatar ve Hayal Gazetesi Üzerine Bir İnceleme)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

TOPUZ Hıfzı (1973). *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

ÜLKEN Hilmi Ziya (2010). *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken Yayınları.